

การข่มเหงรังแก

ความหมาย

การข่มเหงรังแก (**Bullying**) หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ โดยความตั้งใจกระทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเจ็บปวดจากผู้ข่มเหงรังแกที่รู้สึกว่าเป็นอำนาจหรือพลังเหนือกว่าผู้ถูกข่มเหงรังแก อีกทั้งการกระทำดังกล่าวจะเกิดขึ้นซ้ำๆ อย่างต่อเนื่อง และมีระยะเวลายาวนาน ดังภาพประกอบ 1

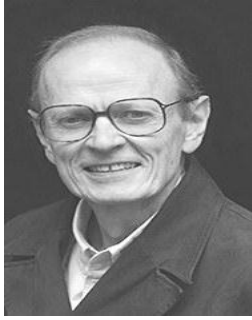
ภาพประกอบ 1 พฤติกรรมข่มเหงรังแก

ความเป็นมาของพฤติกรรมการข่มเหงรังแก

การข่มเหงรังแกไม่ใช่ปัญหาใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน แต่เป็นสิ่งที่คนในสังคมส่วนใหญ่เริ่มตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมดังกล่าว ที่ผ่านมานในอดีต การข่มเหงรังแกไม่ได้ถูกมองเป็นภัยร้ายแรงอะไร โดยทั่วไปกลับถูกมองว่าเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา หรือเป็นเรื่องปกติ หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ อาจเป็นการยั่วเย้าเหน็บแนมการหลีกหนีทางสังคม การปฏิเสธ การนินทา การกลั่น

แกล้งระหว่างการเล่นของเด็กหรือเยาวชน กล่าวคือ เป็นเรื่องปกติของเด็กที่จะต้องเผชิญกับพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าว ดังที่ โรเบิร์ต (Robert. 2008 : 10) ได้กล่าวถึงการข่มเหงรังแกว่าเป็นการกระทำหรือการพูดที่เกิดขึ้นในกลุ่มเยาวชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของการข่มเหงรังแกที่แสดงให้เห็นว่า การข่มเหงรังแกส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงเกรด 6 ถึงเกรด 10 หรือระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 6 ถึงมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 4 และสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งนักเรียนหญิงและนักเรียนชาย (Langan. 2011 : 12)

คำว่าข่มเหงรังแกภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Bully” ได้รับการบัญญัติเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรกในนวนิยายที่มีชื่อว่า “Oliver Twist” โดยผู้เขียนชื่อ ชาร์ลส์ ดิกเกนส์ (Charles Dickens) ในปี ค.ศ.1838 และต่อมาจนกระทั่งในปี ค.ศ.1973 ศาสตราจารย์ ดร.แดน โอลวีอัส (Professor Dr.Dan Olweus) ศาสตราจารย์ทางด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเบอร์เกน (University of Bergen) ประเทศนอร์เวย์ ชาวสแกนดิเนเวีย เป็นคนแรกที่ศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการข่มเหงรังแก โดยมีการสร้างแบบวัดเกี่ยวกับพฤติกรรมข่มเหงรังแกของเด็กในโรงเรียน และต่อมาผลงานของเขาได้ถูกเผยแพร่และตีพิมพ์ในประเทศสหรัฐอเมริกาภายใต้ชื่อว่า Aggression in the schools: Bullies and Whipping boys ในปี ค.ศ.1978 (Ferguson. 2014 : online) อีกทั้งเป็นบุคคลแรกที่มีการนำวิธีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบสำหรับการป้องกันและต่อต้านปัญหาการข่มเหงรังแก ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 Professor Dr. Dan Olweus
อ้างอิงจาก www.violencepreventionworks.org

มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายของคำว่าการข่มเหงรังแก ไว้ต่าง ๆ ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ริกบี (Rigby. 2001:11) ให้ความหมายว่า การแสดงออกของพฤติกรรมที่มีความต้องการทำร้ายบุคคลอื่นให้อยู่ภายใต้ความกดดัน และมีแนวโน้มของการกระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีก

มาสเตอร์ (Master. 2002 : 2) ให้ความหมายว่าเป็นการแสดงหรือการกระทำที่ได้คิดไตร่ตรอง อันส่งผลต่อผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวด และมีการเกิดพฤติกรรมดังกล่าวซ้ำๆ โดยบุคคลที่ข่มเหงจะใช้พลังที่เหนือกว่า

แซนเดอร์ และไฟไซ (Sanders and Phye. 2004 : 3) ให้ความหมายว่า การแสดงพฤติกรรมทางลบ ก้าวร้าว การพูดทำร้ายความรู้สึก การทำร้ายร่างกาย การแสดงถึงอำนาจ การบังคับให้ทำในสิ่งที่ไม่เต็มใจ การข่มขู่ และการคุกคามผู้อื่น

โรเบิร์ต จูเนียร์ (Robert Jr. 2006 : 13) ให้ความหมายว่า พฤติกรรมข่มเหงรังแก มีความใกล้เคียงกับพฤติกรรมการข่มขู่ การเยาะเย้ย การเสียดสี การกลั่นแกล้ง การคุกคาม แต่การแสดงพฤติกรรมต้องกระทำซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน

ริเวอร์ ดันแคน และบีเชก (Rivers, Duncan, and Besag. 2007 : 5) ให้ความหมายว่าพฤติกรรมต่าง ๆ รวมถึงการข่มขู่ การคุกคาม การทำให้เกิดความหวาดกลัว การใช้คำพูดเหยียดหยัน เสียดสี ถากถาง ทั้งนี้ อาจเกิดจากแรงกระตุ้นโดยความเกลียด หรือความอคติ ความไม่สนใจ ความกลัว

สเวียร์เออร์ เอสเพิลเลจ และนาโพลิทาโน (Swearer, Espelage and Napolitano. 2009:2) ให้ความหมายว่า เป็นพฤติกรรมประเภทหนึ่งของพฤติกรรมก้าวร้าว เกิดจากการตั้งใจกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ซ้ำ ๆ

ฮินดูจา และพัทชิน (Hinduja and Patchin. 2012: 31) ให้ความหมายว่า เป็นพฤติกรรมก้าวร้าวที่เกิดขึ้นอย่างตั้งใจ และซ้ำ ๆ โดยกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอื่นคุกคามในลักษณะต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคุกคามทางจิตใจ ทางร่างกาย และทางความสัมพันธ์ สตักกี (Stuckey. 2013 : 10) ให้ความหมายว่า การกระทำใด ๆ ที่เกิดจากความตั้งใจและทำให้ผู้อื่นเจ็บปวด ส่งผลให้ตนเองรู้สึกถึงการมีพลังอำนาจเหนือคนอื่น

ฮันเตอร์ (Hunter. 2013 : 6) ได้ให้ความหมายว่า กิจกรรมใด ๆ ที่ใช้การบังคับ หรือการคุกคามในการก่อกวน กลั่นแกล้งบุคคลอื่น ๆ และทำให้บุคคลนั้นรู้สึกแย่

สำหรับประเด็นปัญหาการข่มเหงรังแกของกลุ่มเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ก่อนข้างเป็นเรื่องใหม่หรืออาจกล่าวได้ว่ากำลังเป็นประเด็นปัญหาที่ได้รับความสนใจกันอย่างแพร่หลายในสังคม แต่หากพิจารณาให้ดีแล้ว ลักษณะพฤติกรรมดังกล่าวได้เริ่มมีการศึกษากันมาตั้งแต่ในอดีตเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่ไม่ได้อยู่ในบริบทของคำว่าข่มเหงรังแก โดยคำที่เริ่มศึกษาในประเทศไทย คือ พฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive Behavior) หรือความรุนแรง (Violence) ต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชน ซึ่งจุดเริ่มต้นของการศึกษาความรุนแรงเริ่มจากความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในชุมชน ความรุนแรงในสังคม และนำมาสู่ความรุนแรงในสถานศึกษา (Nanthanat and Wimontip. 2011 : 235) ความรุนแรงสามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้แก่ การทารุณกรรม (Abuse) การคุกคาม (Harassment) และการข่มเหงรังแก (Bullying)(Fairholm and Ferguson. 2006 : Online)

ซึ่งการข่มเหงรังแกเป็นประเภทหนึ่งของการใช้ความรุนแรงที่ได้รับความสนใจและเป็นประเด็นปัญหาที่ศึกษาในปัจจุบัน

ปัจจุบันระดับความรุนแรงของพฤติกรรมข่มเหงรังแกได้เพิ่มทวีคูณมากขึ้นกว่าในอดีต ดังผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยติดอันดับการข่มเหงรังแกเป็นอันดับ 2 รองจากประเทศญี่ปุ่น คิดเป็นร้อยละ 40 ของการถูกข่มเหงรังแกในโรงเรียน (คมชัดลึก. 2550 : ออนไลน์) และจากข้อมูลของกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ (2558 : ออนไลน์) ให้ข้อมูลว่าแต่ละปีมีนักเรียนมากกว่า 3.2 ล้านคน ตกเป็นเหยื่อของการถูกข่มเหงรังแก เด็กและวัยรุ่นประมาณ 160,000 คน ต้องขาดเรียนเพราะกลัวการถูกข่มเหงรังแกจากกลุ่มเพื่อนในโรงเรียน นอกจากระดับความรุนแรงที่เพิ่มขึ้นแล้ววิธีการที่ใช้ในการข่มเหงรังแกของนักเรียนวัยรุ่นที่เปลี่ยนไปจากในอดีตที่เคยใช้วิธีการล้อเลียนชื่อ (Name-calling) การล้อชื่อพ่อแม่ การเรียกชื่อสมมติหรือปมด้อยของเพื่อน การไม่ให้เข้าร่วมกลุ่มเพื่อเล่นหรือทำกิจกรรม และการตบหัวหรือการชกต่อยเบาๆ พฤติกรรมดังกล่าวเหล่านี้เป็นวิธีดั้งเดิมที่ใช้ในการข่มเหงรังแก แต่สำหรับในปัจจุบัน สื่อ (Media) และเทคโนโลยี (Technology) มีบทบาทสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนมากขึ้น โดยเฉพาะจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับพฤติกรรมข่มเหงรังแกของเด็กและเยาวชนในปัจจุบัน ดังผลการวิจัยของลอนบลัม (Regoli, Hewitt and Delisi. 2010 : 404 ; อ้างอิงจาก Lornblum. 2008) ได้กล่าวว่า การใช้สื่อในโลกออนไลน์มีอิทธิพลอย่างมากกับพฤติกรรมข่มเหงรังแกของเด็กและเยาวชนในสังคมปัจจุบัน อัตราส่วนของการคุกคาม การข่มเหงรังแกของเด็กและวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 10 ถึง 17 ปี มีอัตราการเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 50 จากการเก็บข้อมูลในระหว่าง ค.ศ.2000 ถึง ค.ศ. 2005 และสำหรับในประเทศไทย พบว่า กลุ่มเยาวชนมากกว่าร้อยละ 50 มีพฤติกรรมข่มเหงรังแกผ่านโลกไซเบอร์ และคุกคามผู้อื่นผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

(มณฑนา แจ่มศรี. 2553 : ออนไลน์) สอดคล้องกับที่ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม (ม.ป.ป : ออนไลน์) วิจัยพบว่า การข่มเหงรังแกทางโลกอินเทอร์เน็ตมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเราเรียกพฤติกรรมเหล่านี้ว่าเป็นการข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์ (Cyber Bullying) ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นปัญหาใหม่ในสังคมสำหรับเด็กและวัยรุ่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา

ประเภทของการข่มเหงรังแก

พฤติกรรมข่มเหงรังแก สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ ดังต่อไปนี้ (Langan. 2011 : 12 - 13)

ประเภทที่ 1 การข่มเหงรังแกด้านร่างกาย (Physical Bullying) เป็นลักษณะของการทำร้ายร่างกาย การชก การต่อย การผลัก การตบ การตี เป็นต้น

ประเภทที่ 2 การข่มเหงรังแกด้านสังคมหรือด้านอารมณ์ (Social or Emotional Bullying) เป็นลักษณะของการใช้กลุ่มเพื่อนหรือสังคมกดดัน (Peer Pressure) และทำให้บุคคลแยกออกจากกลุ่มอันเป็นผลทำให้เกิดความรู้สึกเจ็บปวด หรือเสียใจจากการกระทำดังกล่าว ตัวอย่าง การโน้มน้าวให้กลุ่มไม่สนใจบุคคลที่ถูกรังแก การหลีกเลี่ยงไม่ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือการหลบไม่ให้บุคคลเข้ามาสัมพันธ์กับกลุ่ม อันเป็นผลทำให้บุคคลที่ถูกรังแกรู้สึกไร้อัตนภาพ ไม่มีเพื่อน ไม่มีคนคุย และไม่มีวิถีทางที่จะหลบหนีสถานการณ์ดังกล่าว

ประเภทที่ 3 การข่มเหงรังแกด้านคำพูด (Verbal Bullying) เป็นลักษณะการพูดใด ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกหรือทำให้เจ็บปวด จะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่มีการขู่ ขู่เข้าเหย้า เยอะเหยีย ข่มขู่ การพูดจาดูถูก เสียดสีกันในกลุ่มเพื่อน ทั้งนี้อาจหมายรวมถึงการวิจารณ์ด้วยคำพูดในลักษณะการประโคมข่าวลือ คำนินทา และการพูดจาโกหกบิดเบือนข้อมูลที่ไม่เป็นจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเจ็บปวดและจะมุ่งต่อสิ่งที่นอกเหนือการควบคุมของบุคคลที่ถูก

ข่มเหงรังแก เช่น รูปร่างหน้าตา เชื้อชาติ ครอบครัวยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการพุดจาที่รุนแรง โหดร้าย ทำให้เจ็บปวด อับอาย และรู้สึกเขินประหม่า

ประเภทที่ 4 การข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์ (Cyber Bullying) เป็นประเภทหนึ่งของการข่มเหงรังแกที่เกิดขึ้นใหม่และเป็นประเด็นปัญหาสำคัญในสังคม โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้แก่ การใช้โทรศัพท์ อีเมล ข้อความสำเร็จรูป ข้อความที่เขียนขึ้นเอง และภาพ ทั้งนี้เป็นการใช้อุปกรณ์การสื่อสารในการเข้าถึงประกอบด้วยโทรศัพท์ (Mobile phone) คอมพิวเตอร์ (Computer) เว็บไซต์ (Website) บล็อก (Blogs) ห้องสนทนา (Chat room) เฟซบุ๊ก (Facebook) เครือข่ายทางสังคมออนไลน์อื่น ๆ การถ่ายคลิปที่มีการชกต่อย ตบตีกัน การถูกทารุณกรรม หรือการคุกคาม

นอกจาก 4 ประเภทดังกล่าวของการข่มเหงรังแก มิลเลอร์ เบิร์นส์ และจอห์นสัน (Miller, Burns and Johnson. 2013 : 6-8) ได้จำแนกประเภทของการข่มเหงรังแก เพิ่มอีกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 การข่มเหงรังแกเกี่ยวกับวัตถุ (Material Bullying) เป็นลักษณะของการข่มเหงรังแกโดยนำเอาสิ่งของไป หรือการใช้การข่มขู่ด้วยความตั้งใจเพื่อให้ได้ซึ่งสิ่งของหรือเงิน ได้แก่ การเอาของของคนอื่นไปซ่อน การทำลายสิ่งของผู้อื่น การริดไถเงิน เป็นต้น

ประเภทที่ 2 การข่มเหงรังแกด้วยแรงจูงใจที่เกิดจากความเกลียดชัง (Hate-motivated Bullying) การข่มเหงรังแก ประเภทนี้เกิดกับเป้าหมายที่มีความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา ภูมิภาค ความสามารถ ชาติกำเนิด เพศ โดยปกติการข่มเหงรังแกประเภทนี้จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ

ผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การข่มเหงรังแก

เมเยอร์ (Meyers. 2014) และ สตักกี้ (Stuckey. 2013 : 27 - 34) ได้อธิบายบทบาทของบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในการข่มเหงรังแกหรือผู้เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 ผู้ข่มเหงรังแก (Bully) หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มคนที่คุกคามและข่มเหงรังแกด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ผู้ข่มเหงรังแกจะเลือกเหยื่อหรือบุคคลที่ถูกข่มเหงในลักษณะดังนี้ บุคคลที่สถานะเศรษฐกิจทางบ้านไม่ดี บุคคลที่เรียนไม่เก่ง ร่างกายอ่อนแอ หรือบุคคลที่มีความแตกต่างจากกลุ่มเพื่อน เป็นบุคคลที่อยู่ในคนกลุ่มน้อย (Minority group) เป็นต้น

ประเภทที่ 2 ผู้ถูกข่มเหงรังแก หรือเหยื่อ (Victim) บุคคลที่เป็นเหยื่อหรือผู้ถูกรังแกนั้น อาจเป็นใครก็ได้ในโรงเรียนที่โดนกระทำจากกลุ่มคนหรือบุคคลที่เป็นผู้ข่มเหงโดยใช้วิธีการต่าง ๆ ทำให้เกิดผลกระทบที่ไม่ดีกับบุคคลมากมาย เช่น ระดับการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่ำลง มีความวิตกกังวล เกิดความซึมเศร้า รู้สึกเห็นคุณค่าในตัวเองต่ำ เครียด ร้องไห้ในขณะนอนหลับ ทำร้ายตนเอง รู้สึกว่าตนเองแปลกแยกไปจากคนอื่น (Feeling of alienation) ผลการเรียนไม่ดี รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว อยากลาออกกลางคัน ไม่อยากไปโรงเรียน จนถึงขั้นมีแนวโน้มฆ่าตัวตาย (Dogruer and Yaratan. 2014 : 83)

ประเภทที่ 3 ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ (Bystander) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มคนที่อยู่ในเหตุการณ์หรือสถานการณ์การข่มเหงรังแก ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะย่อย ๆ คือ บุคคลที่ไม่มีที่ทำหรือแสดงปฏิกิริยาอะไรต่อเหตุการณ์ (Passive supporter) กล่าวคือ เป็นบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์การข่มเหงรังแก แต่ไม่สนใจหรือไม่กล้าที่จะตัดสินใจแสดงพฤติกรรมอะไรออกไป และบุคคลที่มีที่ทำหรือแสดงปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์การข่มเหงรังแก

(Active Supporter) กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ตอบสนองต่อเหตุการณ์ข่มเหงรังแก อาจปกป้องหรือช่วยเหลือเหยื่อ หรืออาจเข้าพวกกับกลุ่มที่รังแก ตัวอย่าง เด็กชาย ก ถูกกลุ่มเด็กชาย ง กลั่นแกล้งในสนามฟุตบอล และครูเดินผ่านไปเหตุการณ์นั้นพอดี ซึ่งครูไม่ได้แสดงปฏิกิริยาอะไรต่อสถานการณ์ที่เด็กชาย ก ถูกกลั่นแกล้ง ครูผู้อยู่ในเหตุการณ์ดังกล่าว ถือว่าเป็นบุคคลประเภท Passive supporter แต่ถ้าหากครูเข้าไปช่วยเหลือเด็กชาย ก และตักเตือนว่ากล่าวกลุ่มเด็กชาย ง ครูคนนั้นจะถือว่าเป็นบุคคลประเภท Active supporter

ปัจจัยสาเหตุสำคัญของการเกิดการข่มเหงรังแก

สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมการข่มเหงรังแก อาจยังไม่ได้มีการอธิบายอย่างชัดเจนว่าทำไมบุคคลจึงกลายเป็นคนที่ชอบข่มเหงรังแกผู้อื่น แต่นักวิจัยได้พยายามระบุปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมดังกล่าว สามารถอธิบายได้ดังนี้ (Langan. 2011 : 10-12, ศิริไชย หงส์สงวนศรี และนางพญา ลัมสุวรรณ. มปป : ออนไลน์)

ปัจจัยด้านชีวภาพ ในอดีตมีความเข้าใจกันว่าพฤติกรรมก้าวร้าวเกิดจากสาเหตุด้านจิตใจและสังคมเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันความก้าวหน้าทางการแพทย์ ได้มีการศึกษาและมีความเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมก้าวร้าวทางด้านชีวภาพมากขึ้น เช่น พันธุกรรม ฮอร์โมน สมอลงและพัฒนาการทางสมอลง เป็นต้น

ปัจจัยด้านจิตวิทยา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการข่มเหงรังแกของเด็กและเยาวชน เช่น บุคลิกภาพ (Personality) การแสดงออกทางอารมณ์ (Temperament) ปมด้อย (Inferiority complex) ความภาคภูมิใจในตนเองต่ำ (Low self-esteem) เป็นต้น นอกจากนี้ โจส และคณะ (Joes and Other. 2011 : 301) ได้อธิบายปัจจัยเชิงจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพฤติกรรมการข่มเหงรังแก คือ ความไม่สมดุลของพลังหรืออำนาจ

(Imbalance of power) ของทั้งผู้รังแก และผู้ถูกรังแก กล่าวคือ ปัจจัยเชิงจิตวิทยาของทั้งสองฝ่ายจะมีความตรงกันข้ามกันหรือไม่สมดุลกัน ตัวอย่างเช่น เหยื่อจะมีขนาดร่างกายเล็ก และผู้รังแกจะมีขนาดร่างกายใหญ่ หรือบุคคลที่รังแกจะมีความรู้สึกมีปมด้อยบางเรื่องในชีวิตจึงรู้สึกอยากข่มเหงบุคคลที่เด่นกว่า หรือหาทางระบายความรู้สึกที่เป็นปมด้อยออกมา เป็นต้น

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่มีความหลากหลายและกว้างมาก ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการข่มเหงรังแกของเด็กและเยาวชน ตัวอย่างเช่น ครอบครัวที่มีความรุนแรง การเลี้ยงดูที่ใช้ความรุนแรง การอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีความก้าวร้าวหรือชอบความรุนแรง สื่อต่าง ๆ ที่เป็นแบบอย่างของพฤติกรรมความรุนแรงหรือการข่มเหงรังแก การเล่นเกมที่มีเนื้อหารุนแรง ดังข้อมูลของโครงการ Child Watch สถาบันรามจิตติ พบว่า เด็กและเยาวชนร้อยละ 10 หรือประมาณ 700,000 คน ก่อความรุนแรงและมีพฤติกรรมข่มเหงรังแก มีสาเหตุจากเกม ละคร และภาพยนตร์ที่มีเนื้อหารุนแรง (มูลนิธิสุขภาพแห่งชาติ. 2549 : ออนไลน์) เป็นต้น

ปัจจัยด้านสังคม อาจรวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมซึ่งจะมีความผกผันกับระดับพฤติกรรมรุนแรง ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา วัฒนธรรม และค่านิยมต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการข่มเหงรังแก

ดังนั้นปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นเป็นสาเหตุที่กระตุ้น ส่งผลและมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการข่มเหงรังแก หรืออาจกล่าวได้ว่าพฤติกรรมการข่มเหงรังแก นั้น อาจไม่ได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเพียงสาเหตุเดียว แต่อาจเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ ประการที่มีความซับซ้อน และมีผลกระทบอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอื่น ๆ อีก เช่น จังหวะ เวลา อายุ ทักษะทางสังคม การปรับตัว ความสัมพันธ์ของการอบรมเลี้ยงดูใน

ครอบครัว รวมถึงระดับของความรุนแรงในการข่มเหงรังแกของเด็กและเยาวชน

แนวทางการป้องกันและแก้ไขการข่มเหงรังแกในสถานศึกษา

แนวทางที่ 1 การให้คำปรึกษา (Counseling) การให้คำปรึกษาเป็นวิธีการหนึ่งในการช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความทุกข์หรือความไม่สบายใจในเรื่องต่าง ๆ อาจใช้การให้คำปรึกษาแบบรายบุคคล (Individual Counseling) หรือการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (กลุ่มผู้ข่มเหงรังแก หรือกลุ่มที่ถูกข่มเหงรังแก หรือกลุ่มผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์การข่มเหงรังแก) ตลอดจนการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family counseling) หากจำเป็นที่จะต้องมีส่วนพ่อแม่ หรือผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องกับการข่มเหงรังแก

แนวทางที่ 2 การจัดตั้งทีมช่วยเหลือ (Team helper) รูปแบบการป้องกันและแก้ไขนี้เป็นที่นิยมมากในต่างประเทศสำหรับระบบการป้องกันแก้ไขปัญหาดัง ๆ ในสถานศึกษา เพราะการได้รับความร่วมมือจากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การช่วยเหลือและป้องกันจะทำให้เกิดประสิทธิผลอย่างมาก กลุ่มบุคคลที่ควรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับปัญหาการข่มเหงรังแก ได้แก่ ครูแนะแนว นักให้คำปรึกษา จิตแพทย์ นักกฎหมาย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูปกครอง พ่อแม่ และชุมชน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มเหล่านี้จัดตั้งขึ้นเพื่อคอยช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาคือการข่มเหงรังแกในสถานศึกษา

แนวทางที่ 3 การจัดระบบการให้บริการ (Service system) การจัดระบบและให้บริการ อาจหมายถึงรวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากระดับผู้บริหารในสถานศึกษาทั้งในระดับนโยบาย (School Policies) ได้แก่ มีการดำเนินการจัดตั้งนโยบายขึ้นในสถานศึกษาถึงการข่มเหงรังแกในโรงเรียน การจัดหลักสูตรที่มีการสอดแทรกการป้องกันการข่มเหงรังแกในชั้นเรียน การรณรงค์จัดทำป้ายบริการสนเทศ (Information Service)

ในสถานศึกษา การปลอดการข่มเหงรังแกในโรงเรียน (Bully-Free School) หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการไม่ข่มเหงรังแกในสถานศึกษา ทั้งนี้ควรมีการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นวัฒนธรรมของโรงเรียน เป็นต้น (Meyers. 2014 และ Glover, Cartwright and Gleeson. 1998 : 52 - 72)

แนวทางที่ 4 การวิจัย (Research) การวิจัยเป็นวิธีการหนึ่งสำหรับการเข้าใจปัญหาและสาเหตุปัญหาอันเป็นแนวทางที่นำไปสู่การนำข้อมูลต่าง ๆ จากการวิจัยไปประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินการช่วยเหลือการข่มเหงรังแก ทั้งนี้อาจใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ (Quantitative and Qualitative Research) ดังตัวอย่างงานวิจัยของคราฟท์ และหวัง (Kraft and Wang. 2009 : 529) ได้ศึกษาประสิทธิผลของกลยุทธ์การป้องกันการข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์ มุมมองของนักเรียน พบว่า 5 อันดับของกลยุทธ์การป้องกันการข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์ คือ อันดับ 1) ห้ามผู้กระทำการข่มเหงรังแกผู้อื่นเข้าถึงเครือข่ายทางสังคม (Social Networking) อันดับ 2) ผู้ปกครองของผู้ข่มเหงรังแกห้ามไม่ให้ใช้โทรศัพท์และคอมพิวเตอร์ในเรื่องส่วนตัว อันดับ 3) กำหนดกฎระเบียบและบทลงโทษอย่างชัดเจนในสถานศึกษา อันดับ 4) ผู้ข่มเหงรังแกจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของชุมชนเป็นเวลา 20 ชั่วโมง และอันดับสุดท้ายห้ามผู้ข่มเหงรังแกใช้คอมพิวเตอร์ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ผลดังกล่าวเป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้จากการวิจัยและสามารถนำไปเป็นแนวทางการใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหาคือการข่มเหงรังแกในสถานศึกษาได้

บทสรุป

จากประเด็นต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการข่มเหงรังแก จะเห็นได้ว่าเป็นประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาหนึ่ง หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นพฤติกรรมธรรมชาติที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเด็กหรือเยาวชน โดยมีลักษณะของการเกิดพฤติกรรมที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นความตั้งใจ การได้รับผลกระทบ การกระทำ

ซ้ำๆ ระยะเวลายาวนาน ซึ่งรูปแบบของการข่มเหงรังแกสามารถจำแนกได้เป็นการข่มเหงรังแกด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านคำพูด และการข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์ ซึ่งสำหรับการข่มเหงรังแกบนโลกออนไลน์นับว่าเป็นเรื่องที่ทางสถาบันการศึกษาควรเพิ่มมาตรการหรือแนวทางการป้องกันอย่างเร่งด่วน เพราะการข่มเหงรังแกประเภทนี้มีความแตกต่างจากประเภทอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องมีการเผชิญหน้ากัน และสามารถกระทำได้ทุกที่ทุกเวลา ดังนั้นนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของการป้องกันในสถานศึกษา สำหรับการช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาต้องอาศัยการช่วยเหลือในหลายด้าน หลายมิติให้ครอบคลุม ไม่ว่าจะเป็นด้านจัดระบบการให้บริการ (Service system) การมีระบบการให้คำปรึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการข่มเหงรังแก

การให้บริการสำหรับครู ผู้ปกครอง และบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการช่วยเหลือและป้องกัน ตลอดจนให้บริการกับเด็กนักเรียนในโรงเรียนให้มีแนวทางและความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการข่มเหงรังแก รวมถึงมีการวิจัยประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการข่มเหงรังแก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของกลุ่มผู้บริหารที่ควรมีการเร่งดำเนินการในเชิงนโยบายเชิงรุกและสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการลดพฤติกรรมข่มเหงรังแกในโรงเรียน ประกอบกับกลุ่มครูแนะแนว ครูประจำชั้น ครูประจำวิชาควรมีการเอาใจใส่และเข้าถึงนักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นการติดตามและประเมินนักเรียนถึงการเปลี่ยนแปลงหรือสัญญาณการเกิดการข่มเหงรังแกกับนักเรียนในการดูแล

สกล วรเจริญศรี

บรรณานุกรม

- กองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติ. (ม.ป.ป.). ตัวเลขน่ารู้เกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแกของเด็ก.
 ค้นจาก <http://3c4teen.org/post/1501> สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558
- คมชัดลึก. (2550). เด็กไทยชอบรังแกติดอันดับ 2 ของโลก. ค้นจาก www.dmh.go.th/stylib/depression/view.asp?id=413. ค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558.
- มัทธนา แจ่มศรี. (2553). ผลวิจัยชี้ใจไทยมีพฤติกรรมข่มเหงรังแกกันผ่านโลกไซเบอร์พุ่งสูง.
 ค้นจาก www.isranews.org/thaireform-news-mass-comm/iten/12301-2010-02-10-15-28-30.html
 สืบค้นเมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558.
- มูลนิธิสุขภาพแห่งชาติ. (2549). หยุดปัญหาใช้ความรุนแรงในสถานศึกษา. ค้นจาก
www.kriengsak.com/node/271 สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2558.
- ศิริไชย หงส์สงวนศรี และนางพะงา ลิ้มสุวรรณ. (ม.ป.ป.). **Aggression and Violence in Adolescents**.
 ค้นจาก www.rcpsycht.org/cap/detail_article.php?news_id=52 สืบค้นเมื่อ 22 กันยายน 2558.
- ศูนย์เฝ้าระวังทางวัฒนธรรม. (ม.ป.ป.). ถูกรังแกออนไลน์ ภัยไซเบอร์ของเด็กที่ครอบครัวต้องจับตา.
 สืบค้นจาก www.m-culture.go.th/surveillance/index.php/ เมื่อวันที่ 21 กันยายน 2558.
- Dogrueer Nazan and Yaratan Huseyin. (2014). "Developing A Bullying Scales for Use with University Students," **Social Behavior and Personality**. 42 (Suppl). 81-92 p.
- Fairholm and Ferguson. (2006). **Differences and Similarities Between Abuse, Bullying and**

Harassment. Retrieved www.redcross.ca/RespectED Date 22 September.

- Ferguson, F., Christopher. (2014). **History of Bullying.** ค้นคว้าจาก<http://www.netplaces.com/dealing-with-bullies/what-is-bullying/history-of-bullying.htm>
- Glover Derek, Cartwright Netta and Gleeson Denis. (1998). **Towards Bully-Free Schools : Interventions in Action.** Philadelphia: Open University Press.
- Hinduja Samer and Datchin W., Justin. (2012). **School Climate 20: Preventing Cyberbullying and Sertingone classroom.** California: Corwin A Sage Company.
- Hunter Nick. (2013). **Cyber Bullying.** Chicago: Heinemam Library.
- Kraft Ellen M., and Wang Jinchang. (2009). "Effectiveness of Cyber Bullying Prevention Strategies: A Study on Students' Perspectives," **International Journal of Cyber Criminology.** Vol 3 Issue July – December.
- Langan Pual. (2011). **Bullying in Schools : What you need to know.** New Jersey: Townsend Press Inc.
- Master Backline. (2002). **Bullying.** R.I.C. Publication.
- Meyers, Joel. (2014). **Research Colloquium: Implications of Qualitative and Quantitative Methods for Research on Bullying.** DeGarmo Hall Illinois state university. April 17, 2014.
- Miller sj., Burns D., Leslie and Johnson S. Tara. (2013). **Generation Bullied 2.0.** New York: Peter Lang.
- Moore O' Mona and Minton J., Stephen. (2004). **Dealing with Bullying in School.** Thousand Oaks: Pual Chapman Publishing.
- Nanthanat Songsiri and Wimontip Musklaphan. (2011). "Cyber-bullying among Secondary and Vocational Students in Bangkok," **Journal of Population and Social Studies.** Vol 19 : 2. 235-242 p.
- Rigby Ken. (2001). **Stop the Bullying : Handbook for Teachers.** Ontario: Sten house Publishers.
- Rivers Ian, Duncan Neil and Besag E., Valerie. (2007). **Bullying : A Handbook for Educators and Parents.** Praeger Publishers.
- Robert, JR. B. Walter. (2008). **Working with Parent of Bully and Victims.** Thousand Oak: Corwin Press.
- Sander E., Chery and Phye D., Gary. (2004). **Bullying Implications for the Classroom.** Boston: Elsevier Academic Press.
- Stuckey Rachel. (2013). **Cyber Bullying.** New York: Crabtree Publishing Company.
- Swearer M., Susan, Espelage L., Dorothy and Napolitano A., Scott. (2009). **Bullying Prevention and Intervention: Realistic Strategies for Schools.** New York: Guilford Press
- Sullivan Keith, Cleamy Mark and Sullivan Ginny. (2004). **Bullying in Secondary School California:** Corwin Press.